

Ansvarsfrihetsgrunderna

Sandra Rohdin

Allmänt

Även om de såväl objektiva som subjektiva förutsättningarna för ett brott är uppfyllda kan ansvar för brott vara uteslutet.

Ansvarsfrihetsgrunderna

Exempel:

Olle har uppsåtligen slagit Kalle i ansiktet vilket orsakat svullnad och smärta.

De objektiva rekvisiten är uppfyllda för MISSHANDEL, BrB 3:5

Olles uppsåt täcker alla de objektiva rekvisiten, TÄCKNINGSPRINCIPEN

MEN Olle hävdar att han endast slog för att Kalle denne gick emot honom med en kniv i handen.

L.S. har bestritt ansvar för brott på den grund att han har handlat med stöd av sin laga befogenhet som polisman.

SVERIGE | 2019-11-18 | av OSSI CARP

Fängelse för mannens barmhärtighetsdråp på hustrun

- . – Att uppsåtligt beröva en annan person livet är en brottslig handling även om dödandet skett med dennes samtycke, förklarar rättsens

SVERIGE | 2019-10-31 | av TT

Elva års fängelse för mord på 70-årig kvinna

- års fängelse för mord på 70-årig kvinna Mannen har under rättegången hävdat att han blivit rädd för kvinnan och dödat henne i nödvärn

STHLM | 2019-10-03 | av TT

I dag kommer domen mot poliserna som sköt Eric Torell

- Tre poliser stötte ihop med Torell på en innegård i Vasastan i Stockholm och sköt i vad som kallas inbillat nödvärn.

Intresseavvägning

Positiv
intressekonflikt

Gärningen utgör ett led i en värdefull
eller godtagbar verksamhet som
inte bör förhindras

Ex: Laga befogenhet

Negativ
intressekonflikt

Gärningen utgör inte ett led i en
värdefull verksamhet men den
behövs för att skydda eller rädda
någon eller något

Ex: Nödvärn

Ansvarsfrihetsgrunder

Nödvärn – BrB 24:1

Laga befogenhet – BrB 24:2-3 + PL

Nöd – BrB 24:4

Samtycke – BrB 24:7

Förmans befallning – BrB 24:8

Angrepp på egen rättssfär

Straffrättsvillfarelse BrB 24:9

Social adekvans

Putativt: nödvärn, nöd, laga befogenhet och samtycke

} *Excess 24:6*

Ansvarsfrihet vid nödvärn

Generella regeln Brottsbalken 24 kap 1 §:

En gärning som någon begår i nödvärn utgör brott endast om den med hänsyn till angreppets beskaffenhet, det angripnas betydelse och omständigheterna i övrigt är uppenbart oförsvarlig

Nödvärn BrB 24:1

- Nödvärnssituationerna
- Nödvärnshandlingen
- Försvarlighetsbedömningen
inte *uppenbart* oförsvarlig
- Putativt nödvärn

Nödvärn forts.

Nödvärnssituationer

Rätt till nödvärn mot:

- påbörjat eller överhängande brottsligt angrepp
- hindrar att egendom återtas på bar gärning
- olovligt inträngande (eller försök därtill)
- vägrar lämna bostad efter tillsägelse

Nödvärnshandlingen

Nödvärnshandlingen riktar sig mot;

1. Den som **angriper**
2. Den som **hindrar** att egendom återtas på bar gärning
3. Den som **tränger in**
4. Den som **inte lämnar** efter tillsägelse

Försvarlighetsbedömningen

Proportionerligt våld får användas.

Våldet får *inte* vara *uppenbart oförsvarligt* med hänsyn till:

- Angreppets beskaffenhet
- Det angripnas betydelse
- Omständigheterna i övrigt

Putativt nödvärn

- Gärningsmannen tror att de faktiska förhållandena sådana att en nödvärnssituation föreligger

Ex Riktigt pistol/leksaker pistol

Nöd BrB 24:4

En gärning som någon ...begår i nöd utgör brott endast om den med hänsyn till

- farans beskaffenhet
- den skada som åsamkas annan och
- omständigheterna i övrigt är **oförsvarlig**.

Nöd föreligger när fara hotar liv, hälsa, egendom eller något annat av rättsordningen skyddat intresse.”

Putativ nöd!

Skillnaden nödvärn/nöd

Nödvärn	Nöd
Tillåten enbart mot brottslig handling	Tillämpas om faran inte framkallats genom brott
Måste vara riktat mot angriparen	Kan riktas även mot andra intressen
Får inte vara uppenbart oförsvarlig	Får inte vara oförsvarlig
Den angripne behöver inte söka en annan utväg	Nödhandlingen skall i princip vara behövlig

Nödvärnsexcess - Nödexcess

- Omständigheterna var sådana att han **svårligen kunnat besinna sig**

Går fri från ansvar

Laga befogenhet

”Det offentliga våldsmonopolet”

Laga befogenhet (PL 10 §, BrB 24:2, m fl)

Polislagen 10 §

En polisman får använda våld för att genomföra en tjänsteåtgärd

- ✓ i sju olika situationer
- ✓ i den mån andra medel är otillräckliga och
- ✓ det med hänsyn till omständigheterna är **försvarligt**
- ✓ i två av situationerna endast om polismannen eller den han biträder möts av motstånd

forts Laga befogenhet

BrB 24:2

Om en frihetsberövad person

- ✓ Rymmer
- ✓ Gör motstånd

Får **försvarligt våld** användas för att rymningen ska hindras eller ordningen upprätthållas
Detsamma gäller om någon annan gör motstånd i ett sådant fall.

M fl – viss annan offentligrättslig lagstiftning

- Reglerna om tvångsmedel i rättegångsbalken
- Lagen (1976:511) om omhändertagande av berusade personer
- Lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård
- Envarsgripande, RB 24:7

Förmans order (BrB 24:8)

- ✓ på order av den under vars lydnad han står
- ✓ lydnadsförhållandets art
- ✓ gärningens beskaffenhet
- ✓ omständigheterna i övrigt

Grundregel: En order om att brott ska begås ska INTE lydask – en order fritar INTE från ansvar

Utrymmet för ansvarsfrihet är mycket begränsat.

Samtycke (BrB 24:7)

Den som lämnar samtycket måste

- ✓ vara behörig att förfoga över det intresse som skyddas
- ✓ ha insikt om relevanta förhållanden
- ✓ förstå innebörden av samtycket

Samtycket måste vara

- ✓ frivilligt
- ✓ allvarligt menat
- ✓ föreligga vid tidpunkten för gärningen och hela tiden då den pågår

Blir **brott trots samtycke** - **om gärningen** med hänsyn till den skada, kränkning eller fara som den medför, dess syfte och övriga omständigheter **är oförsvarlig**.

8 mars, 2018

Hårdhänt "lek" på skola – pojke döms för strypgrepp på klasskamrat

Pojken döms till 20 timmars ungdomstjänst

[Läs mer](#)

Social adekvans

Adekvans = orsakssamband

Allmän och oskriven undantagsregel

- straffrättssystemets yttersta säkerhetsventil
- en slasktratt

Framförallt:

- ✓ Hälso- och sjukvården
- ✓ Idrottsutövning

ALLT OM JURIDIK

TRYGGHETSPAKETET E-LEARNING NYHETER KRÖNIKOR AVTALSMALLAR LÄR DIG JURIDIK

ELITHOCKEYSPELARES CROSS-CHECKING PÅ MOTSPELARE VAR MISSHANDEL

Publicerad 6 april, 2017

Den som deltar i sport och lek anses ha samtyckt till att utsättas för visst våld och andra saker som annars skulle vara brottsliga. Även inom idrotten finns dock en gräns för vad som anses försvarligt, och en ishockeyspelare som utdelat ett slag med sin klubba har nu dömts för misshandel av Malmö tingsrätt.

Angrepp på den egna rättssfären

Den som begår brott mot sig själv kan inte straffas

- Brotten är i allmänhet konstruerade så att de begås när angrepp sker på **annans** rättssfär
 - Tex. Den som berövar **annan** livet, döms för mord till fängelse på viss tid, lägst tio och högst arton år, eller på livstid, BrB 3:1 §.
 - Tex. Är brott som i 1 §, dvs. mord, med hänsyn till de omständigheter som föranlett gärningen eller eljest att anse som mindre grovt, dömes för dråp till fängelse, lägst sex och högst tio år, BrB 3:2 §.

Straffrättsvillfarelse (BrB 24:9)

Om man begått en gärning **i den felaktig tron (villfarelsen)** att den var tillåten

Om villfarelsen beror på fel vid kungörandet av den straffrättsliga bestämmelsen eller annan orsak

Fyra typsituationer:

- ✓ Fel vid kungörandet av den straffrättsliga bestämmelsen
- ✓ Felaktigt besked från myndighet
- ✓ Synnerligen otydlig straffbestämmelse i språkligt hänseende
- ✓ Gärningsmannen i praktiken saknat möjlighet att få kännedom om innehållet i en straffbestämmelse

Om villfarelsen var uppenbart ursäktlig.

Användas restriktivt

Frivilligt tillbakaträdande (BrB 23:3)

*Ansvar för **försök, förberedelse eller stämpling** till brott skall ej ådömas skall ej ådömas den som **frivilligt**, genom att avbryta gärningens utförande eller annorledes, **föranlett att brottet ej fullbordats**.*

Frivilligt – t ex samvetsbetänkligheter, modet sviker, tanke på risken för straff eller liknande

Inte frivilligt – t ex svårare eller mer riskfyllt än tänkt, tror sig vara upptäckt eller liknande

Finns specialbestämmelser som medger tillbakaträdande **även från vissa fullbordade brott**.

(Allmänfarliga brott, Förfalskningsbrott, Mened, falskt åtal och annan osann utsaga, Skattebrott)

